

PÄIVÄKOTI HERTTONIEMEN
VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA
2008

ALKURUNO

Tarvitaan hiljaisuutta,
tarvitaan rauhaa.
Kasvamiseen tarvitaan aikaa.

Ei voi edellyttää,
että mikään kasvaisi pellossa,
jota taukoamatta kynnetään.

Ebba Schildt

SISÄLTÖ :

• RUNO : TOIMINTA-AJATUS	4
• SISÄLLYSLUETTELO	5
• MINKÄLAINEN PAIKKA PÄIVÄKOTI HERTTONIEMI ON	6
• ESIPUHE	8
• VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET	10
• IHMETTELEMÄLLÄ OPPII	10
• KASVATTAJA JA KASVATTAJAYHTEISÖ	11
• LAPSUUS ON ARVOKAS: PÄIVÄKODIN ARVOT	12
• ELÄMYSYMPÄRISTÖ	13
• TOIMINTA ALKAA LAPSEN TUNTEMISESTA	14
• LAPSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	15
• KASVAMISEEN TARVITAAN RAUHAA	16
• LEIKKIMÄLLÄ OPPII	17
• KIELI JA VUOROVAIKUTUS	19
• MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS	20
• AJATTELUN TAIDOT	20
• LUONTO – JA YMPÄRISTÖKASVATUS	21
• ETIIKKA JA KATSOMUS	22
• LIIKUNTAKASVATUS	23
• TAIDEKASVATUS	23
• PROJEKTIOPPIMINEN	24
• ESIMERKKI LAPSIRYHMIEN PROJEKTEISTA : VARISTEN MATKOJA MINUUTEEN ;	
• YKSIN JA YHDESSÄ	24
• ARVIOINTI	27
• ESIOPETUS	29
• YHTEISTYÖ	31

MINKÄLAINEN PAIKKA PÄIVÄKOTI HERTTONIEMI ON?

Seitsemän ja puoli vuotta toisen maailmansodan jälkeen, aikakautena, jolloin hevospelit olivat autoja yleisempiä, vielä olympiahumussa, perustettiin päiväkotit Herttoniemi.

Päivähoidon paikkapankin tietojen mukaan kaupungissa toimi vuonna 2002 kaksitoista päiväkotia, jotka ovat aloittaneet toimintansa ennen Herttoniemeä.

Päiväkotit Herttoniemi palveli ainoana Kaakkoisella, Itäisellä sekä Koillisella alueella, siksi ei olekaan ihme, että monen kasvattajan tie on kulkenut tämän talon kautta.

Nykyinen kasvatus- ja hoitohenkilökunta on aloittanut työnsä päiväkodissamme viimeistään 1996. Koko nykyinen vakituinen pedagogijoukko teki töitä yhdessä ensimmäisen kerran toimintavuoden 2005–2006 .

Päiväkotimme oli täysremontissa toimintavuoden 2004–2005, joten viimeiset talvet ovat olleet uudelleen kotiutumista. Päiväkotimme perustettiin erillinen filiaali, päiväkotit Metro vuonna 1996, samanaikaisesti perustettiin taloomme myös Kaakkoisen alueen ensimmäinen iltaryhmä. Vuoden 2003 keväällä sekä iltaryhmä että Metro lakkautettiin. Supistuimme 140 lapsen päiväkodista alle 100-lapsiseksi. Nyt talossamme on kuusi lapsiryhmää: Hippiäiset, Peukaloiset, Punatulkut, Sinitiaiset, Tikanpojat ja Varikset. Rakennamme uutta yhteistä tulevaisuutta monien myllerrysten jälkeen. Haluamme että arkemme olisi sujuvaa ja mutkatonta. Ja ennen kaikkea, että talomme lapset olisivat iloisia ja onnellisia.

Päiväkotimme pedagoginen painopiste on ollut vuosikymmeniä lasten leikissä.

Mielikuvitusleikissä lapsi leikkii maailman omakseen, prosessoi vaikeat asiat itselleen ymmärrettäviksi. Samoin leikissä harjoitellaan kaikki tulevaisuuden vuorovaikutustaidot. Aikuinen puolestaan saa leikin kautta tiedon lapsen kulloisestakin kehitysvaiheesta. Siksi on onni, että päiväkodissamme on aina annettu aikaa ja tilaa lapsen omaehtoiselle leikille.

Hyvät leikkijät ovat tulevaisuuden tiimityöntekijöitä, suunnittelijoita, taiteilijoita sekä monen alan asiantuntijoita.

ESIPUHE

Keskustelu arvoista, joihin tämä suunnitelma nojaa, aloitettiin jo vuonna 1992. Silloin päivähoidon säästötoimien kiristyessä henkilökunta teki lujan päätöksen lapsen oikeudesta lapsuuteen. Jouduimme tarkasti arvioimaan arjen kasvatustilanteita.

Seuraava vuonna 1993 alkoi koulujen opetussuunnitelmien tekeminen ja jälleen kerran virisi keskustelu kuusivuotiaiden lasten opetuksesta. Halusimme päästä mukaan alueelliseen kasvatuksen ja opetuksen arvokeskusteluun; yhteistyö Herttoniemen ala-asteen johtokunnan, vanhempainyhdistyksen ja opettajakunnan kanssa alkoi. Asemamme kirkastamisen tarve syntyi halustamme kuulua alueen kasvatuksen ja opetuksen jatkumoon.

Pedagogisen kehittämisen kulmakivenä on pidetty työyhteisön ja jokaisen kasvattajan oman työn kehittämistä koko suunnitelmatekoproessin ajan. Alkujaan työnimi oli ”pohdinta-paperi”, joka salli vapaasti kaikenlaisen tiedon ja tunteen esilletuomisen. Olemme koko ajan pyrkineet tekemään käytännössä sitä, mistä on puhuttu ja kirjoitettu. Toiminnan arviointi edellyttää jatkuvaa kokeilemistä, joka vie aikaa, jokainen kirjoitettu lause on haluttu elää.

Kaikki alkoi lastentarhanopettajien pohdinnasta ja eteni koko työyhteisön kattavaksi pedagogiseksi prosessiksi.

Heti alussa huomasimme, että tarvitsemme tueksi runsaasti koko työyhteisön koulutusta: yhteistä tekemistä ja uusinta tutkimustietoa lapsen kehityksestä.

Siirtyminen perinteisistä keskusteluseuroista prosessinomaiseen työtapaan lisäsi yleissivistävän tiedon tarvetta. Jatkuvasta tiedon hankinnasta on tullut tapa tehdä työtä.

Aikuisen rooli kasvatuksessa on muuttunut ja tärkeimmäksi kasvatus- ja opetusmenetelmäksi on tullut leikki.

Näkemyksemme kasvatuksesta on vain voimistunut kuluneiden vuosien varrella.

Vanhemmat ovat myös ottaneet omakseen leikkikeskeisen pedagogiikan.

Näiden vuosien aikana olemme oppineet, että luovaan prosessiin kuuluu kaaos ja pimeä kohta. Se on opittava tunnistamaan ja sietämään ja muistettava, ettei huumoria ja iloa saa unohtaa; niissä on eteenpäin vievä voima.

Herttoniemessä Aleksis Kiven päivänä 2006

VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET

OPPIMISEN ILO

- Lapsen terveen itsetunnon kehittäminen leikkimällä ja tutkimalla asioita ja ilmiöitä.
- Luodaan suhde elinikäiseen oppimiseen

TOISEN KUNNIOITTAMINEN

- Saamme olla ihmisinä omanlaisiamme, erilaisia

LAPSUUDEN KUNNIOITTAMINEN

- Lapsuus on elämän aamu
- Toimimme kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa

IHMETTELEMÄLLÄ OPPII

Tieto on muuttuvaa, elävää. Tiedon hankkiminen tapahtuu prosessin avulla, jonka lähtökohtana ovat lapsen omat yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä lapsen oma aktiivisuus.

Lapsi saa tietoa oman toimintansa kautta. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja yksilölliset ominaisuudet (mm. arvot, mielikuvitus, tunteet) vaikuttavat tiedon jäsentymiseen. Lapselle tarjotaan pirstaleisen tiedon sijaan kokonaisuuksia; tuetaan liittämään uusi tieto aiemmin opittuun. .

Aikuisen tehtävä on tutkailla lapsen kiinnostuksen kohteita ja toimia taustatukena ja kannustajana.

Lapselle annetaan aikaa pohtia ja punnita hankkimaansa tietoa; lapsen annetaan itse löytää oma polkunsaa tiedon rakentamisessa ja hänen yksilöllisille voimavaroilleen annetaan tilaa. Lapselle annetaan aikaa ja mahdollisuus etsiä itse tietoa: yrittää ja erehtyä, kokeilla ja edetä omassa aikataulussa, omien kiinnostustensa ja arvostustensa mukaan.

Oppiminen on elinikäinen prosessi. Lapsen oppimisessa yhdistyy leikki, toiminnallisuus, elämykset ja mielikuvitus.

Aikuisen on luotava oppimisympäristö ja ilmapiiri sellaiseksi, että lapselle kehittyy mahdollisimman varhaisessa vaiheessa myönteinen suhde oppimiseen: oppiminen on iloinen asia, jonka avulla lapsi voi elämäntaipaleellaan avata uusia ovia tiedon ja kokemusten maailmaan ja saa uutta elämän sisältöä.

Sosiaalisia suhteita edistetään ryhmän omin voimavaroin. Lasten välinen myönteinen vuorovaikutus edistää oppimista: yhdessä tehden ja tutkien tieto elävöityy ja rikastuu. Lapsen tulee kuitenkin itse saada vaikuttaa vuorovaikutussuhteidensa syntyyn. Hänellä on oikeus olla myös yksin ja työskennellä itsenäisesti.

Lapsi oppii ja kasvaa erityisesti leikissä. Leikissä lapsi järjestää tietojaan, luo käsitteitä, yhdistelee, erittelee asioita ja käy läpi kokemuksiaan. Lapsen tärkein ympäristö on leikki, siksi sille annetaan aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia.

KASVATTAJA JA KASVATTAJAYHTEISÖ

Kasvattaja ohjaa tietoisesti lasta ja lapsiryhmää yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Kasvattajayhteisö muodostuu päiväkodin henkilökunnasta. Yhteisö muodostaa toimintatapansa ja kasvatuskulttuurinsa keskustelemalla vanhempien kanssa, sopimalla asioista kehittämispäivissä ja henkilökuntakokouksissa. Syksyiset ryhmäkohtaiset vanhempienillat ovat vanhempien keskustelufoorumi. Samoin vanhemmat kertovat odotuksistaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

Kasvattajayhteisö tarkastelee omia perusolettamuksiaan, tutkii ja uudistaa toimintakulttuuriaan. Yhteisö on vahvuus ja kasvaa itsessään, kehittyy ja on valmis muutokseen.

Kasvattajayhteisö tarkastelee myös työtään ja tarkentaa vuosittain asettamiaan tavoitteita. Palautetta toiminnasta saadaan lapsilta, vanhemmilta, kollegoilta ja yhteistyökumppaneilta. Pedagoginen vastuu on koko työyhteisöllä, erityisesti työvuorossa olevalla kasvatushenkilökunnalla ja viimekädessä päiväkodin johtajalla. Tavoitteena on toimiva yhteisö, joka päättää asioista yhdessä ja kantaa myös yhteisen vastuun.

LAPSUUS ON ARVOKAS: päiväkodin arvot

Lapsi sinänsä on arvokas. Lapsuus on itseisarvo, ei vain pakollinen välivaihe matkalla aikuisuuteen. Kasvulle on suotava rauha ja lapselle oikeus kehittyä omassa temperamentissaan. Siksi jokaisen erityislaatu on tunnustettava.

Lapsi on luonnostaan tutkiva. Tätä ominaisuutta tuetaan ja rohkaistaan ja annetaan riittävästi tilaa. Lapsella on oikeus elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja vaikuttaa siihen. Aikuinen antaa tämän mahdollisuuden luomalla turvan ja sitä kautta uskalluksen tutkimiseen ja vaikuttamiseen.

Vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa muodostuu käsitys itsestä ja terve itsetunto. Aikuinen antaa mallin ja ohjaa sekä oppii. Tämä edellyttää herkkyyttä kuunnella, ymmärtää, nähdä ja tuntea sydämellä sekä löytää merkitysten maailma lasten avulla.

Terveen itsetunnon kehittymisen edellytyksenä pidämme hyväksyvää ja uskaltavaa ilmapiiriä, jossa lapsi voi olla oma itsensä, ainutlaatuinen. Toisten lasten sekä aikuisten antama palaute auttaa lasta ymmärtämään paikkansa ja merkityksensä niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Myönteistä palautetta toisilta lapsilta on kerätty mm. niin, että lapset ovat sanoneet toisistaan mukavia asioita, jotka sitten on kirjoitettu ”rullalle”, jonka lapsi saa itselleen muistoksi.

Aikuisten tehtävänä on tiedostaa ja ymmärtää lapsen ainutlaatuisuus ja terveän itsetunnon merkitys. Lasta kuunnellaan oikeasti ja toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa otetaan huomioon lapsen mielenkiinnon kohteet. Esimerkiksi kun lapsia mietitytti ja kiinnosti kovasti dinosaurukset, luettiin, maalattiin, muovailtiin, piirrettiin niistä. Päiväkodissa olevat muovidinosaurukset olivat pitkäaikaisten leikkien päähenkilöitä. Lisäksi aihe siirtyi rakentelu – ja roolileikkeihin. Myös lasten omia tarinoita kuunnellaan, kirjataan ylös, luetaan muille, tehdään niistä näytelmiä, kuvatarinoita jne. Lapsi kokee, että häntä arvostetaan ja hänen asiansa on tärkeä. Aikuisen tehtävänä on olla vilpittömästi läsnä ja kohdata lapsen into.

Terveen itsetunnon kehittymistä tuetaan tarjoamalla uusia oppimiskokemuksia ja antamalla lapselle onnistumisen kokemuksia. Lasta kannustetaan itse tekemiseen, uusien toimintatapojen löytämiseen ja omista ja toisten onnistumisista iloitsemiseen. Arjen kiireen keskellä pyrimme antamaan lapselle aikaa ja rauhaa kasvaa, tutkia ja keksiä.

Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkia niitä pieniä ja isoja hetkiä arjessa, jolloin lapsi kokee onnistuneensa jossakin asiassa, esimerkiksi oppii laittamaan sukan jalkaansa, osaa kaataa lasiin maitoa, uskaltautuu tanssiin, oppii kuperkeikan, saa hyvän kaverin ja on mukana hausassa leikissä

Hyvin toimiva lapsiyhteisö on paras mahdollinen kasvun ja kehityksen tukija ja eteenpäin viejä. Yhteisö kehittyy ja muuttuu. Siinä kasvaa vastuuntunto, ja toiminta saa merkityksen. Päiväkotilapsiryhmällä tulee olla oikeus omaan rauhaan.

ELÄMYSYMPÄRISTÖ

Päiväkodissamme tavoittelemme uskalluksen ja ilon ilmapiiriä. Elämysympäristön perustan luovat ihmissuhteet: lasten keskinäiset, aikuisten ja lasten väliset sekä aikuisten keskinäiset. Hyvät ihmissuhteet luovat tunnepuolen perusturvallisuuden ja vapauttavat lapset itse elämälle.

Ympäristön tulee usuttaa lasta luovaan leikkiin, tutkimiseen ja kokeiluihin, siksi se ei voi olla aikuisten valmiiksi rakentama. Aikuisten on nöyrinä opetettava sietämään leikkiprosessiin kaaosvaihetta ja lasten tapaa leikkiä paikat omikseen. Yhdessä aikuisten kanssa lapset ottavat maailman haltuun, omassa tahdissaan.

Jos aikuiset ainoastaan suunnittelisivat lasten leikit ja jakaisivat roolit, ei löytyisi sijaa lasten rajattomalle mielikuvitukselle, eikä se pääsisi valloilleen.

Lapsen tapa siirtyä ajattelussa paikasta toiseen on niin nopea, ettei aikuinen pysy siinä perässä. Esimerkiksi jos lapset puhuvat hampaista, hammaslääkäreistä ja hampaiden hoidon tärkeydestä, he saattavat hetkessä vilahtaa dinosaurusten hampaisiin ja yllättäen olla lentomatalla avaruudessa ja maailmankaikkeudessa. Ja pudota lopuksi mustaan aukon kautta takaisin päiväkotiin.

TOIMINTA ALKAA LAPSEN TUNTEMISESTA

Toiminnan lähtökohtana ovat lapset: heidän tarpeensa, kiinnostuksen kohteensa ja kehitysvaiheensa. Lapsituntemuksen avainasemassa ovat lasten vanhemmat. Siksi sovitut lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelut vanhempien kanssa ovat välttämättömiä.

Siirtyminen päivähoidon on lapselle hyvin merkittävä elämänmuutos. Mitä pienempi lapsi on, sitä ratkaisevampi merkitys on sillä, millaiseksi hän päivähoidon aloituksen kokee. Uusille vanhemmille järjestetään ensimmäinen vanhempienilta ennen hoitosuhteen alkua. Illan aikana käydään läpi päiväkotimme toimintaa, tapoja ja arjen asioita. Tästä alkaa kasvatuskumppanuus, joka jatkuu koko varhaiskasvatuksen ajan.

Kun perhe on tullut päiväkotiin, yhdessä suunnitellaan tutustumisvaiheen eteneminen. Käydään läpi lapsen tavat ja tottumukset. Ensi kohtaaminen on tärkeä. Haluamme lapsen ja vanhemman kokevan, että he ovat odotettuja ja tervetulleita. Vanhemmille annetaan riittävän paljon aikaa sisäistää lapsen päivähoidon aloittamiseen liittyviä uusia asioita. Vuorovaikutuksessa korostuu perheen kuuleminen. Myöhemmin vanhemmat tutustuttavat omat lapsensa päiväkotiin. Käytännössä vanhemmat kertovat ja näyttävät päiväkotiryhmän: päivärytmin, tilat ja toiminnan sekä ovat läsnä lastensa päivähoidon alkutaipaleella

Ensimmäisten tutustumispäivien aikana nimetty vastuukasvattaja on vastaanottamassa perhettä ja lasta. Tätä vuorovaikutussuhteen alkua pyritään tukemaan ja vahvistamaan. Käytännössä yksi aikuinen on muita enemmän läsnä lapselle ja lasta varten. Vähitellen syntyy kiintymyssuhde, jonka kannattelemana lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja pystyy hahmottamaan uutta tilannetta.

Vastuukasvattaja toimii eräänlaisena lapsen tietojen kokoajana ja päivittäjänä. Hän seuraa ja havainnoi lapsen kehitystä ja huolehtii siitä, että vanhemmat saavat riittävästi tietoa lapsen päiväkotiarjesta. Vastuukasvattaja sopii vanhempien kanssa varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelusta. Hän myös täyttää ja käy vanhempien kanssa keskustellen läpi seuranta-avakkeet neuvolakäyntejä varten.

Lapsia havainnoidaan jokapäiväisissä askareissa, leikeissä, kyselemällä ja kuuntelemalla. Seurataan lasten omaehtoista leikkiä, lapsiryhmän sosiaalisia suhteita sekä jokaista lasta yksilönä. Jokaiselle lapselle koottava henkilökohtainen ”kasvun kansio” on tärkeä osa lapsiseurantaa.

Ryhmäkohtaiset opetussuunnitelmat ja -tavoitteet kartoitetaan ja sovitaan lapsihavainnoinnin pohjalta. Ryhmän kokouksissa käydään läpi jokaisen lapsen kasvun – ja kehityksen arviointikeskustelu.

Yhdessä lasten ja vanhempien kanssa laadimme esiopetusvuoden alkaessa Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman . Tällöin keskustelemme lapsen henkilökohtaisesta historiasta ja aiemmista oppimiskokemuksista. Suunnitelma pohjautuu siihen, mistä lapsi on kiinnostunut, hänen vahvuuksiinsa, tarpeisiinsa ja toiveisiinsa. Kaiken tämän perusteella laadimme yhdessä yksilölliset esiopetuksen tavoitteet. Nämä tavoitteet sovitetaan yhteen muun ryhmän, koko päiväkodin ja yleisten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Erityistä tukea tarvitseville lapsille laaditaan laajennettu Lapsen esiopetuksen suunnitelma (Helsingin kaupunki) ja kuntoutussuunnitelma yhdessä huoltajien ja lasta kuntouttavien tahojen kanssa.

LAPSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Koko varhaiskasvatus tukee lasta kasvussa, oppimisessa ja kaikessa kehityksessä.

Päiväkodin ryhmärakenteet suunnitellaan niin, että ne tukevat mahdollisimman hyvin lasten kehitystä, oppimista ja kasvua. Päiväkodissamme on usean vuoden ajan ollut kahden työntekijän ryhmiä: Tikanpoikien ryhmä aloitti neljäntoista lapsen esiopetusryhmänä. Syksyllä 2007 Sinitiaiset painoutuivat puheen kehityksen pienryhmäksi. Sinitiaisten tukena on ryhmä, johon kuuluu tiimin henkilökunnan lisäksi kiertävä erityislastentarhanopettaja, puheterapeutti sekä päiväkodin johtaja.

Lasten suomen kielen oppimiseksi päiväkotimme on perustettu Kili-kerhoja. Kielellisesti ja liikunnallisesti painottuvissa pienryhmissä harjoitellaan käsitteitä. Tukena ovat kuvat, jotka näyttävät mitä tehdään ja samoin missä järjestyksessä.

Kili-kerhot ovat osa Suomi toisena kielenä – opetusta. Tukea opetustyöhön ja kartoitusapua saamme alueelliselta Suomi toisena kielenä – opettajalta.

Erityisesti maahanmuuttaja-lapsien, mutta myös ryhmän muiden lasten kielellistä kehitystä voidaan tukea ns. PCS-kuvien avulla. PCS-kuvat auttavat myös hahmottamaan päivän kulkua. Näitä kuvia on lasten toimintaympäristössä ja niiden avulla lapsi voi ilmaista itseään ymmärrettävästi ja tulla ymmärretyksi .

Kiertävän erityislastentarhanopettajan tuella päiväkotimme on perustettu vuorovaikutusleikkiryhmiä.

Muutama lapsi ja aikuinen harjoittelevat tunnistamaan omia ja toisten tunteita, ymmärtämään ja huomioimaan niitä. Aikuisjohtoiset leikit tähtäävät itsesäätelyyn sekä itsetunnon tukemiseen. Jokaisella kerralla edetään samalla kaavalla. Lisäksi tavoitteena on että jokaisella kerralla on hauskaa ja jokainen tuntee olonsa turvalliseksi.

Mikäli jokin asia lapsen kehityksessä huolestuttaa, vastuukasvattaja huolehtii siitä, että asia otetaan vanhempien kanssa puheeksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hän ottaa tarvittaessa yhteyttä kiertävään lastentarhanopettajaan (kelto) ja sopii tapaamisesta. Yhdessä vanhempien kanssa suunnitellaan erilaisia toimintavaihtoehtoja.

KASVAMISEEN TARVITAAN RAUHAA

Päiväkodissamme jokaisella ryhmällä on oma sisäinen rakenteensa joka määrittyy ryhmän lasten ja henkilökunnan mukaan. Aikuiset turvaavat lapsille kasvamis-, tekemis- ja leikkimisrauhan.

Rauhan löytäminen vaatii henkilökunnalta toiminnan tarkkaa suunnittelua.

Vuotuinen suunnittelu alkaa ryhmän ensimmäisistä kokoontumisista ennen toimintavuoden alkua, jatkuu kehittämissä. Jokainen tiimi tarkentaa suunnitteluaan myös viikottaisissa kokoontumisissaan.

Suunnittelun suunnittelu vaatii myös oman aikansa.

Ryhmät miettivät myös omat keinonsa rauhan löytymiseen: muun muassa siirtymätilanteita minimoimalla ja odotustilanteita vähentämällä.

LEIKKIMÄLLÄ OPPII

Päiväkoti Herttoniemen alkuruno antaa ajatuksensiemeniä myös leikkimiseen: täytyy olla aikaa, rauhaa ja riittävästi hiljaisuuttakin ts. omaa tilaa leikille; puhumattakaan siitä, ettei

lasta saa uuvuttaa ja viedä häneltä oppimisen ja itse löytämisen iloa ”taukoamattomalla kynnyksellä” aikuisjohtoisessa oppipellossa. Miksi meistä leikkiminen on tärkeää: leikkiminen on lapselle ominainen tapa opetella uusia asioita tai käsitellä kokemuksiaan joko yksin tai yhdessä toisten lasten kanssa.

Leikissä lapsi oppii, luo, toteuttaa, käsittelee, jäsentele, muokkaa, yhdistelee erilaisia tietoja ja taitoja. Lapsi oppii myös asioiden loppuunsaattamista ja leikkivälineistä huolehtimista. Mutta toisaalta myös sen, että leikin voi keskeyttää ja sitä voi jatkaa myöhemmin. Tässä tilanteessa aikuisen rooli on ”kestää” leikin vaatima tila, keskeneräisyyden ja epäjärjestyksen tuntu. Meillä lasten leikit saavat näkyä käytävillä ja ryhmähuoneissa. Aikuisen tehtävä on suojella lapsen keskeneräistä leikkiä ja suhtautua arvostavasti siihen, jolloin leikin ulkopuolisetkin oppivat sitä kunnioittamaan ja antavat olla rauhassa. Leikkiessään lapsi oppii ihmiseksi: miten olla toisten kanssa, millainen hän itse on.

Perinne-, sääntö- ja liikuntaleikeissä aikuisen rooli on opettaa ja siirtää kulttuuria ja leikkiperinteitä. Näissä ohjatuissa leikitilanteissa lapset oppivat myös kuuntelemisen, ohjeen ymmärtämisen ja sen mukaan toimimisen taitoja ryhmätilanteessa. Esiopetusikäisten suosikkeja ovat erilaiset hippaleikit esim. X-hippa, viivahippa, avaruushippa, jotka tarjoavat turvallisen mahdollisuuden kokea jännitystä, kestää pettymyksiä ja häviöitä sekä oppia jakamaan ilo toisen onnistumisesta ja antamaan apua pelissä. Aina aikuisjohtoisia ovat vuorovaikutusleikkiryhmät, joissa panostetaan vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen aikuisen etukäteen juuri tietyille ryhmälle valittujen hauskojen leikkien ja tehtävien avulla. Myös suomi toisena kielenä -lasten ”kilikerhot” ovat aikuisjohtoisia, koska niissä leikin avulla tuetaan lapsen suomen kielen oppimista. 6-vuotiaista lapsista on hauskaa ja nautinnollista leikitellä kielellisesti esim. kertoa vitsejä, naureskella ja pohtia sanojen eri merkityksiä, keksiä uusia sanoja yhdistelemällä sanoja keskenään ja tarkastella mitä tapahtuu, jos vokaaleja tai konsonantteja jättää pois tai lisää, omanlaista leikkiä sekin!

Lapsi oppii leikkiessään koko ajan monenlaisia taitoja. Matematiikkaa oppii luokittelemalla, vertailemalla, lisäämällä, jakamalla ja arvioimalla erilaisia esineitä. Kokeilemalla ja vertailemalla, millainen paperiliidokki pysyy pisimpään ilmassa tai millainen syöksyy heti maahan. Miksi palikkatorni huojuu, tai miksi taikinaa ja muovailuvahaa ei kannata kaulita

ihan ohueksi, jos haluaa muotilla pipareita. Mitä tehdä, jos kolme lasta haluaa leikissä saman roolin tai lelun. Miten värit sekoittuvat uusiksi, kun he leikkivät ”noitamyrkkyjen” tekemistä. Kuinka moneen voi oppia laskemaan, jos kaikki ryhmänpullonkorkinkerääjät tuovat omat korkkinsa yhteiseen kasaan. Paljonko on 3x10 korkkia? Miksi majan rakentamiseen tarvitaan kavereiden apua? Kuinka monta tarvitaan kantamaan pitkää ja painavaa rankaa, tai millaisista aineksista saa hyvän katon majaan. Miksi kalliossa on uurteita ihan kuin vanhalla ihmisellä ryppyjä kasvoissa? Miksi kivi uppoaa ja kaarna kelluu?

Lapset oppivat leikkiessään, että jokainen, myös aikuinen, saa olla oma itsensä tunteineen, tietoineen, taitoineen; jokainen on hyvä ja arvokas. Paras tapa oppia on itse löytää ja jäsentää hankkimansa tieto ja taito. Tähän loistavan foorumin luo lasten omaehtoinen leikki. Lapsista lähtevä luova, omaehtoinen leikki on päiväkodissamme opettamisen ja kasvattamisen päämetodi.

Lasten omaehtoisessa leikissä jokainen leikki voi olla lasten oma projekti tai se voi kehittyä prosessin suuntaan. Leikissä on alku, joka syntyy yhden tai koko leikkiryhmän mielikuvista. Mutta leikki voi vaihtaa suuntaa. Ja monta kertaa.

Leikissä lapsi ottaa omakseen ympäröivän informaatiotulvan, jäsentäen sen omalla tavallaan. Leikissä lapsi pääsee toteuttamaan itseään tavalla, jota tarvitaan kaiken uuden rakentamisessa, kokonaisuuksien käsittämisessä, monimutkaisissa ongelmanratkaisuisissa, visioiden ja uusien aatteiden luomisessa (M. Bergström) . .

Leikissä punnitaan vuorovaikutustaidot ja niitä opiskellaan. Puheviestintä rikastuu ja tarkentuu yhteisessä työskentelyssä. Lapset oppivat lukemaan myös toistensa sanattomia viestejä. Leikkiä seuraamalla avautuu kasvattajalle tie lapsen kehityksen ymmärtämiseen. Aikuinen voi myös auttaa leikkiprosessia eteenpäin.

Leikille tarvitaan aikaa ja tilaa. Aikuisen tehtävänä on huolehtia niistä. Mielikuvitus luo leikille juuret ja kasvattaa sille siivet. Sitä voi ruokkia saduin, myytein ja kertomuksin.

KIELI JA VUOROVAIKUTUS

Lapsella kielen, ajattelun ja leikin kehittyminen ovat yhteydessä toisiinsa. Kielen ja vuorovaikutuksen hallitseminen auttaa lasta suunnittelemaan ja järjestämään ja toteuttamaan omaa toimintaansa. Vuorovaikutuksessa vastavuoroisuus on väylä kielen kehittymiselle. Lapsen kielen ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle muodostaa perustan luottamus aikuisin, tieto siitä, että hänelle on aikaa ja häntä kuunnellaan. Kielen kehittyessä vuorovaikutuksessa päivittäiset aamupiirit, pukeutumistilanteet, ruokailut, ulkoilut ja liikuntahetket ovat erinomaisia, sillä kaikissa on oma käsite- ja sanavarastonsa.

Lapselle kieli on väline muun muassa ihmettelyyn, tahtomiseen, mielikuvitukseen ja kertomiseen. Lapsi tarvitsee kieltä sekä oppimiseen että itsetutkiskeluun, omien ajatustensa erittelyyn ja pohdintojensa kertomiseen toisille. Päivittäiset erilaiset luku-, kertomis- ja keskusteluhetket ovat tärkeitä. Luemme paljon. Lastenkirjallisuus rikastuttaa puhuttua kieltä, antaa uusia merkityksiä sanoille ja tuo uusia aihepiirejä ja käsitteitä lapsen ulottuville. Se antaa myös mahdollisuuden harjoittaa mielikuvitusta, ongelmanratkaisukykyä ja syy- ja seuraussuhteita.

Päivälevolla lapsille luetaan lyhyitä satuja tai pitempiä kertomuksia. Lorut ja riimit liitetään tilanteisiin esimerkiksi päivittäin toistuva ruokaloru. Sinitiaisten ryhmässä on ruokaloruna: ”Kukko puuron keittää, kana maidon lämmittää, pienet linnut lusikat pesee, tulkaa lapset syömään”. Odottelutilanteissa lauletaan ja loruillaan.

Lasten omia tarinoita kirjataan ylös. Näin tarinat nousevat erityiseen arvoon. Ne sisältävät myös aikuiselle tärkeää tietoa lapsen arjesta. Tarinoiden pohjalta kehitellään yhdessä lasten kanssa erilaisia luku- ja kirjoitustaitoa edistäviä tehtäviä esimerkiksi runoja, loruja ja riimejä. Tarinoita dramatisoidaan eri keinoin, kuvataan ja videoidaan. Tutkimme myös puhumatonta kieltä, eleitä, kuvia, liikettä, väriä ja ääntä. Päiväkoti Herttoniemessä lasta kannustetaan rohkeaksi puhujaksi, kuuntelijaksi ja itsensä ilmaisijaksi. Yhtä tärkeää on kuunteleminen ja oman vuoron odottaminen.

Ehyyttävässä opetuksessa (s. 29), teimme retken lähiympäristöön, tutustumiskäynnin Viikin Gardeniaan Kaakkois-Aasian kasvihuoneeseen. Tutkimme mauste- ja muita hyötykasveja. Painoimme mieleen latinankielisen nimen. Päiväkodissa teimme kasvista ”mielikuvan”. Valitsimme työvälineet kasvin olemuksen tai esim. kostean kasvupaikan mukaan. Kerroimme tarinan

kasvista. Leikittelimme latinankielisillä nimillä ja teimme runoja ja riimejä. Kuuntelimme kieltä, teimme omat pienet runot. Esitimme niitä. Lopuksi solmimme pienet kirjat, kopioimme runot niihin, kuvitimme ne ja annoimme äidille äitienpäivänä.

MONIKULTTURINEN VARHAISKASVATUS

Mikä voisikaan olla parempi kasvuympäristö kaikista kulttuureista tuleville lapsille kuin yhteinen leikki. Parhaimmillaan päiväkodissamme on ollut samassa ryhmässä kahdeksan eri kansallisuutta. Kun kaikki lapset leikkivät yhdessä kotia, lastenhoitajaa, koiranhoitajaa, kauppaleikki-Itistä, ymmärrys ja kaveruus kasvavat ja toivottavasti kantavat läpi elämän. Jotta leikkiminen olisi helppoa ja kaikkien ymmärtäisivät, tarvitaan yhteinen kieli. Yhteiset retket ja elämykset kasvattavat yhteistä ymmärrystä ja sellaista jakamista, jota kukaan ei voi ottaa pois.

AJATTELUN TAIDOT

Sadut, tarinat ja myytit sisältävät ensikäden inhimillistä tietoa ja kokemusta siitä, miten ihminen on alkanut kohdata maailmaa ja luoda suhdetta ympäristöönsä; toisiin ihmisiin ja luontoon. Tekemällä ja ajattelemalla kasvaa vastuu ja syy-seuraussuhteet selkenevät.

Uudet elämykset avaavat tien uusille ajatuksille ja sitä kautta tuntemattomat käsitteet tulevat tutuiksi. Elämyksiä syntyy metsä- ja muilla retkillä, tapahtumissa ja yhteisissä fantasiamatkoissa.

Matemaattista ajattelua harjoitellaan muun toiminnan ohella. Se sisältyy kaikkien elämänalueiden verkkoon. Matematiikka kuuluu arkeen ja kaikkiin toiminnan sisältöihin. Matematiikka on liitetty osaksi ajattelun taitoa, koska se halutaan liittää kiinteästi päivittäiseen toimintaan. Päiväkodin arkiympäristö ja luonto tarjoavat matemaattisia tehtäviä ja pohdinnan aiheita. Erilaisista lasten havainnoista ja löydöistä syntyy tehtäviä. Tutkimme muotoja, laskemme ja vertailemme. Rakentelemme eri muotoja, tutkimme niiden kestävyyttä. Piirrämme ja otamme käyttöön erilaisia lasten omia mittoja. Lasten henkilökohtaiset ideat, ongelmat, ja asioiden edelle kehittelyt ovat tärkeitä.

LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS

Luonnonsuojelu ja kestävä kehityksen ajatukset ja teot ovat meille arkipäivää. Olemme luopuneet kertakäyttövälineistä ja valitsemme toimintavälineet kestävän kehityksen ajatusta noudattaen.

Päiväkoti sijaitsee luonnon äärellä alueella, missä lyhyen kävelymatkan jälkeen löytyy leijonaviidakko, kotimetsä, merenlahti ja kallio, jolta voi nähdä lähes koko Helsingin yhdellä kertaa. Monilla ryhmillä on vakituisia metsäretkipaikkoja, jotka ovat lapsille tuttuja ja joissa on helppo leikkiä. Helsingin merellinen luonto on ollut projekteissamme mukana jo monen vuoden ajan. Se on elänyt kotiseutuhistoriassa Saunalahden rannoilla, Viikin Ryönälahdella, Kivinokassa ja entisen öljysataman, nykyisen Herttoniemen rannan alueella. Uutelan ulkoilualue, Suomenlinna ja Harakan saari ovat paikkoja, joissa retkeilemme säännöllisesti.

Harakan saarella olemme esimerkiksi tutustuneet Suomenlahteen ja Helsingin edustan merelliseen luontoon. Olemme tutkineet veden pieneliöitä ja niiden elämää. Lapset ovat piirtäneet ja maalanneet omia näkemyksiään, valokuvanneet ja tehneet tarinoita. Tarinoita on dramatisoitu eri tavoin. Niitä on näytelty, esitetty nukke- ja varjoteatterina, tanssittu, laulettu ja tehty omaa musiikkia.

ETIIKKA JA KATSOMUS

Päiväkodin etiikka ja katsomus sisältöalueet ovat parhaimmillaan arjen pieniä tapahtumia, toimintoja ja pohdintoja. Ne ovat ihmissuhdekysymyksiä rakkauden, vihan, ystävyyden, suvaitsevaisuuden, ymmärtämyksen jne. tunteiden äärellä. Ne ovat myös keskusteluja ympäristökysymyksistä, suojelusta, hävittämisestä ja tuhlaamisesta. Voidaan sanoa, että etiikan kasvatustavoitteet toteutuvat parhaiten siinä miten aikuinen kohtaa lapsen. Onhan päiväkotimme toimintaa ohjaava arvo ”lapsen oikeus lapsuuteen”. Käytännössä se on myös aikuisen nöyryyttä lapsen edessä.

Etiikka- ja katsomuskasvatukselle asetettavat tavoitteet sekä esille otettavat sisältöalueet arvioidaan ja asetetaan aina lapsiryhmän mukaan. Toimintaan vaikuttavat kotien näkemykset ja muut ryhmälle asetetut kasvatus- ja opetustavoitteet. Suvaitsevaisuuteen ja ystävyyteen kasvetaan avoimessa ja iloisessa ilmapiirissä. Uskontojen keskeiset ajatukset voidaan välittää lapsille pienillä tuokiokuvilla ja elämyksillä. Monikulttuurisessa kasvuympäristössä on mahdollisuus löytää hetkiä ja keinoja etiikan ja katsomusten opettamiseen loukkaamatta ketään. Halukkaille perheille tarjoamme mahdollisuuden osallistua adventti-, joul-, pääsiäis- ja kevätkirkkoon. Rohkaisemme vanhempia itse kantamaan vastuuta lasten tunnustuksellisesta uskonnonopetuksesta ja näin syventämään keskinäistä suhdettaan ja välittämään lapselle omaa kulttuuriperintöään.

Yhteistyötä Herttoniemen seurakunnan kanssa tehdään kirkkokäyntien lisäksi erilaisten yhteisten tapahtumien merkeissä.

Etiikka- ja katsomussisällöt toteutetaan eheyttävän opetuksen periaatteella. Se on kasvatusta yksilö- ja yhteisötasolla. Tällainen hetki voi olla koko yhteisön seisahtuminen meren äärellä katsomaan nousevan kaamosauringon kajoa ja kuulemaan kuinka hiljaa joulu lähestyy. Se voi olla kaislasta syntyvä himmeästi loistava tähti kaiken kaupallisen kimalluksen vastapainona.

Huolella yhdessä suunnitellut, valmistellut ja toteutetut juhlat nostavat meidät arjen yläpuolelle tuoden mukanaan suuria, hienoja tunteita. Siksi juhlat rakennetaan neuvotellen vanhempien kanssa niin, että kaikki voivat niihin osallistua.

LIIKUNTAKASVATUS

Monipuolisella liikunnalla edistetään lapsen oppimisvalmiuksia. Liikunnassa on myös kysymys kiinnostuksesta omaan kehoon. Monipuolinen liikunta takaa jokaiselle lapselle onnistumisen kokemuksia ja vie näin lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti eteenpäin. Ympäristön myönteinen suhtautuminen liikuntaan tarttuu lapsiin. Aikuinen vaikuttaa haluun liikkua. Aktiivisella liikkumisella ohjataan lasta ymmärtämään liikunnan merkitys hyvinvoinnille.

Väljempänä sisäliikuntatilana käytössämme on Herttoniemeen seurakunnan liikuntasali. Herttoniemen urheilukenttää käytetään yleisurheiluun ja luisteluun.

Päiväkotien ulkoilupuistot tarjoavat valmiiksi rakennettujen houkutusten lisäksi mäkiä, puita, kallioita, pusikkoa, jotka innostavat kiipeilemään, tasapainottelemaan, seikkailemaan, sekä erilaisiin ulkoliikuntaleikkeihin. Nurmikoita jalkapallopeliin on runsaasti. Talvella on hyvät mahdollisuudet mäenlaskuun, hiihtoon, luisteluun ja jääkävelyyn.

Herttoniemen alueella on loistavat mahdollisuudet arkiliikuntaan. Metsät, kalliot ja jyrkät mäet ja kaatuneet puut muodostavat metsällisen liikuntapaikan. Pitkät patikkaretket metsäteillä ja poluilla ovat hyvää liikuntaa.

TAIDEKASVATUS

Taiteen välityksellä annamme lapsille eväitä ajattelun, tunteiden ja mielikuvituksen kehittymiselle. Elämme ja teemme yhdessä. Nautimme ja iloitsemme kaikkien uskalluksesta ja uuden kehitysvaiheen tuomasta mahdollisuudesta ottaa käyttöön jokaisen ikioma tapa nähdä, kuulla, haistaa, maistaa, tuntea, kokea ja ennen kaikkea uskaltaa toimia omalla ilmaisun alueella.

Taiteessa ja kulttuurissa liikutaan vahvassa tunteen vuorovaikutuksessa tuttujen ja tuntemattomien ihmisten kanssa muuttuvassa rakennetussa ja rakentamattomassa ympäristössä. Sieppaamme vaikka pikkuisesta pudonneesta kaljapullonkorkista ”merkityksen” tai ”annamme löytyneelle kengälle elämän”, keksimme siitä erilaisia asioita äänen, kuvan, liikkeen ja käsin tekemisen alueella.

Tästä suhteesta – vuorovaikutuksesta - asioiden merkityksestä, ilosta, ihmettelystä ja avoimuudesta teemme yhdessä tarinoita, draamaa, kuvaa, tanssia, retkiä. Kuuntelemme, halimme, hulluttemme. Sieppaamme suuria juttuja maailmalta, maailmankaikkeudesta ja pienen pieniä. Niin pieniä, ettei kaikki edes huomaa. Ja näin meille syntyy mieletön näkökulma taiteeseen: Teemme suuren!

Taide on lapsille ja aikuisille elämän luonnollinen osa. Se on läsnä kaikessa ja laadukasta arkea.

PROJEKTIOPPIMINEN

Projektityyppinen työskentely, jossa taide ja tiede, kuva ja sana, fakta ja fantasia yhdistyvät on mielekäs toimintatapa. Projektissa pienen alun ytimen ympärille kasvatetaan yhä uusia, toinen toiseen liittyviä kokonaisuuksia ja ulottuvuuksia, jotka rikastuttavat lasten ja aikuisten kokemuksia, tietoja ja käsityksiä suuren kokonaisuuden osalta.

Ytimeistä, alusta versovat osaset muodostuvat sekä aikuisten että lasten esittämistä kiinnostus- tai ongelma-alueista. Miten ja kuinka kauan aihe meissä elää, sitä emme voi milloinkaan etukäteen tietää. Tähän kaikkeen: aiheen syntyyn, kasvuun, versoiluun, uuteen tulemiseen, unohdukseen tarvitsemme aikaa ja rauhaa.

ESIMERKKI LAPSIRYHMIEN PROJEKTEISTA

VARISTEN PROJEKTI TOIMINTAKAUDELLA 2005–2006

matkoja minuuteen: yksin ja yhdessä

Tässä projektissa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, miten lapsi kasvaa ryhmässä ja kasvattaa, on itsenäinen, ajatteleva ja näkyvä. Olemme harjoitelleet toistemme kuuntelemista, puhuneet tunteista ja tunteiden näkymisestä. Aikuinen kohtaa lapset keskittyvänä, aitona ja herkkänä. Aikuinen on myös sisäistänyt ajatuksen lapsen ja lapsuuden ainutlaatuisuudesta.

Olemme yhdistäneet tarua ja totta. Projekti on edennyt arjessa ja juhlassa.

Olemme käyttäneet luonnontieteitä, historiaa, mytologiaa ja omaa mielikuvitusta. Kieli ja vuorovaikutus ovat olleet tärkeitä ja kielellä on vapaasti leikitty: riimitelty, tehty tarinoita ja lauluja sekä omia näytelmiä.

Toimintatapa on taidekasvatus; draama, muotoaminen, kuvan tekeminen ja tarinoiden sepittäminen

Tämä projekti on näkynyt arjessa myös runsaana lasten omaehtoisena leikkinä. Leikissä, ohjatussa toiminnassa ja rutiineissa lapsille annetaan

mahdollisuus muodostaa omia ryhmiä, tehdä valintoja ja ottaa vastuuta itsestään ja toisistaan. Tätä vastuun ottamista harjoitellaan myös päivittäin ulkoilemalla vapaasti laajoilla, aitaamattomilla alueilla.

Olemme käyttäneet eheyttävää toimintatapaa ja meillä on ollut useita aiheita.

Toiminta alkoi elokuussa luontoretkillä lähiympäristöön;

Vanhankaupunginlahdelle ja Harakan luontosaarelle. Lapset tekivät pieniä tarinoita ja esityksiä Suomenlahden pieneliöistä. Esitykset toteutettiin käsi – ja jalkateatterina, keppiteatterina jne. Luonnonhistoriaan liittyen kuljimme sananjalkametsässä, etsimme erilaisia sanoja. Sananjaloista lapset valmistelivat näytelmiä, joissa leikiteltiin kuvailevalla kielellä. Sananjaloista tehtiin myös Sananjalkalaulu.

Syksyllä kävimme myös Annika Åkerblomin veistosnäyttelyssä. Sen innoittamana tutustuimme mytologisiin hahmoihin, taruhenkilöihin ja eläimiin. Teimme savesta pienoisteoksia ja aikamatkaajan veneen, jolla saattoi vapaasti liikkua ajassa eteen - ja taaksepäin. Lapset kuvittelivat oman ”sisäisen eläimensä ” ja esittivät pieniä esityksiä. Lumimyrskypäivinä kaikki asettuivat ”riekon kieppiin”. Harjoittelimme mielikuvituksen avulla toisen asemaan asettumista.

Retket Herttoniemen Fastholmaan Vanhankaupunginlahdelle johdattavat meidät Fastholman joulujuhlaan. Juhlaan osallistuvat kotoiset eläimet, erilaiset henkilöt historiasta ja saduista, Pöllö ja lasten ystävä Pesuvatienkeli. Pöllö järjesti myös silloin vastaanoton, kun lintuinfluenssapelko levisi Viikin luonnonsuojelualueelle ja ihmiset alkoivat epäröidä kananmunien syöntiä.

Aleksis Kiven päivää ja Runebergin päivää vietimme dramatisoiden pieniä kuviteltuja arkisia kohtauksia kirjailijoiden elämästä tai vaikkapa seitsemän veljeksien edesottamuksista.

Kevään aikana lapset valmistelivat kirjojen teksteistä monologeja. Muutaman lapsen ryhmä valmisteli esityksen, suunnittelivat kohtaukset, lavasteet, puvut, musiikin. Näyttämöllä oli yksi, enintään kaksi päähenkilöä, toiset avustivat tarvittaessa. Harjoittelimme yksin esiintymistä ja uskaltamista. Toiset tukivat ja koko ryhmä antoi hyvää palautetta.

Kirsi Kunnaksen runot ja tarinat ovat olleet meille ehtymätön innoituksen lähde. Runoja on dramatisoitu spontaanisti paljon. Lapset itse improvisoivat, kun yhdessä lausimme runoja. Niiden avulla on käsitelty kaikenlaisia tunteita: surua, pettymyksiä, haikeutta, tuskaa, riemua ja iloa. Kävimme myös Kansallisteatterissa katomassa ” Tiitiäisen satupuun”.

Lasten syntymäpäivien vietossa käytämme tätä itse tutkintaa ja yhteisön vahvistavaa voimaa. Syntymäpäivillä lapsi saa kertoa toisille minkälainen lapsi hän on ja toiset lapset kertovat hänestä hyviä asioita. Sankarille annetaan mahdollisuus matkata taruun tai toteen, ajassa eteen – tai taaksepäin, ihan minne vain. Lapset antavat eväitä ja evästystä matkalle. Sankari saattaa myös kertoa toisille kolme tärkeintä sanaansa ja näin opettaa muulle ryhmälle jotain itsestään. Toiset antavat lahjaksi sanoja, joiden avulla selviytyy kohdatessaan uusia ihmisiä ja seikkailuja.

Toimintakauden päättyessä meillä oli rönsyilevä omintakeinen persoonallisuuksien ryhmä. Saimme kuulla ja nähdä tuoreita tulkintoja vanhoista tarinoista ja lapset sepittivät omia runoja ja lauluja.

Arvioimme projektia sen kuluessa keskustelemalla koko lapsiryhmän kanssa ja haastatteleamalla pienryhmiä ja yksittäisiä lapsia. Projektit etenivät lasten kiinnostuksen mukaan. Suunnasta neuvottelimme omassa tiimikokouksessamme. Koska olemme saaneet työskennellä samojen lasten kanssa useamman vuoden, meillä on useita vanhoja ja uusia teemoja ikään kuin ilmassa. Menneet pienet asiat ja tapahtumat saavat ilmaa siipien alle ja lähtevät lentoon ja maailman tapahtumat löytävät oman käsittelytapansa päiväkodoin arjessa.

Dokumentoimme kuvaamalla projekteja. Kuvat laitetaan lasten omiin vihkoihin, joihin lapset tekevät myös omia merkintöjä, piirustuksia tapahtumista ja kiinnostuksen kohteista. Teemme toiminnasta myös diasarjoja, joiden avulla voimme valottaa vanhemmille tapaamme toimia.

Nyt syksyllä 2006, kun uusi toimintakausi on meneillään, olemme siirtyneet sanajalkametsästä kortemetsään. Kortemetsässä kieli ja luonnonhistoria

kulkevat jälleen rintarinnan. Fastholma on aukeamassa aivan uudesta kuvakulmasta!

ARVIOINTI

Toiminnan ja tavoitteiden arviointi on jatkuvaa ja toistuvaa jokapäiväistä elämää. Se on keskustelua lapsen kanssa, työyhteisössä ja vanhempien kanssa.

Havainnoinnin ja dokumentoinnin pääasiallinen väline on ”kasvunkansio”. Se on jokaisen lapsen oma laatikko tai hyvästä paperista sidottu vihko, johon on tallennettu lapsen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen historiaa. Sen avulla voidaan tehdä havaintoja lapsen psyykkisestä ja fyysisestä ympäristöstä. Se antaa lapsen kokemille asioille merkityksen ja parhaimmillaan se on hyvä väline lapsen tuntemiseen. Se auttaa havaitsemaan lapsen kiinnostuksen kohteet ja tavan oppia. Kasvunkansioiden avulla välitetään perheille tietoa päiväkodin toiminnasta ja sen avulla pysähdytään lapsen äärelle. Tavoitteena on, että laatikko tai vihko tai molemmat ovat ” lapsen näköisiä ” toisin sanoen lapsi itse on koonnut tärkeät asiat siihen ja aikuinen on kirjannut ylös asioita välitettäväksi vanhemmille ja koululle.

Esiopetusvuoden aikana arvioimme yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa tavoitteiden saavuttamista ja mahdollisia uusia tavoitteita. Keskustelemme päivittäin ja tiedotamme toiminnasta kirjeitse. Järjestämme vanhempainiltoja ja yhteisiä juhlia ja tapahtumia. Päiväkodit ovat avoimia ja vanhemmat, sukulaiset ja tuttavat ja kaikki kiinnostuneet ovat tervetulleita.

Esiopetusvuoden keväällä käymme yhteisen arviointikeskustelun lapsen ja vanhempien kanssa. Tällöin käymme läpi kulunutta vuotta ja kuulemme lapsen mielteitä omasta oppimisestaan ja koulun aloittamisesta.

Vihkojen ja kansioiden tekeminen on tärkeä vaihe henkilökunnan työn ammatillisessa kehittämisessä. Niiden avulla voidaan arvioida arjen laatu kunkin lapsen kohdalla erikseen.

Esiopetusvuonna tehdään ”lapsen esiopetuksen suunnitelma” (Helsingin kaupunki). Suunnitelmaan kirjataan syksyllä lapsen henkilökohtaisia tavoitteita ja keväällä

keskustellaan ja kirjataan ylös arvio tavoitteiden saavuttamisesta. Vanhempien kanssa sovitaan, minkälaista tietoa lapsesta välitetään kouluun.

Esiopetusvuoden päätteeksi arvioimme lasta muun muassa omalla ” arviointikiekolla”, joka on tehty oman opetussuunnitelmamme pohjalta yhteistyövälineeksi päiväkodin ja koulun välille.

Arviointi tapahtuu yhdessä lapsen, vanhempien ja päiväkodin opettajan kanssa.

Vanhempien luvalla opettajamme vievät arviot lähikouluun. Arvioinnin yhteydessä voidaan keskustella mm. seuraavista asioista:

Leikki: Leikki on lapsen luontainen tapa oppia. Leikissä lapsi harjoittelee toimimista toisten kanssa.

Oppiminen: Keskustellaan lapsen tavasta suunnistaa kohti tietoa. Keskustellaan lapsen kokemuksista, kiinnostuksen kohteista, omista tavoitteista, itse-ohjautuvuudesta ja kestävydestä.

Kieli ja vuorovaikutus: Voidaan keskustella mm. lapsen suhteesta kieleen, tavasta tuottaa ja vastaanottaa, sekä lapsen vuorovaikutustaidoista. Lukemisen ja kirjoittamisen alueilla lasta arvioidaan yksilöllisesti.

Ajattelu: Keskustellaan lapsen tavasta pohtia, ajatella ja päätellä. Keskitytään myös eettisiin kysymyksiin. Matematiikkaa voidaan arvioida yksilöllisesti osana ajatteluntaitoa.

Kiinnostuksen kohteet: Keskustellaan yhdessä niistä asioista, joiden avulla voidaan tukea ja edistää lapsen oppimista sekä saavuttaa itsetunnon kannalta merkittäviä kokemuksia.

Kaikki arviointi on lapsen vahvuuksista lähtevää, eteenpäin kannustavaa. Tämä arviointikiekko tehdään yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa ja siinä oleva tieto siirtyy kouluun vanhempien suostumuksella.

ESIOPETUS

Päiväkoti Herttoniemen esiopetus noudattaa Helsingin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa 2005, joka perustuu valtakunnallisiin Esiopetussuunnitelmien perusteisiin 2000 . Tämän lisäksi toimintaamme vaikuttaa alueellinen yhteistyösuunnitelma, joka on alueen päiväkotien ja ala-asteiden yhteinen. Suunnitelma päivitetään keväisin. 1990-luvulla päiväkodilla ja koululla on ollut projektiluontoista yhteistyötä. Keväiset lasten tutustumispäivät kouluun ovat edelleenkin jatkuva mainio

perinne, joka on toteutettu vaihtopäivinä: meiltä lapset menevät kouluun ja kuudesluokkalaiset päiväkotiin.

Päiväkodissamme esiopetusikäiset toimivat 3-6-vuotiaden ryhmissä. Varisten esiopetusikäisiä kutsutaan Korpeiksi ja Tikanpoikien Tikoiksi. Molemmilla on omat kokouksensa, retkensä ja toimintansa.

Eheyttävä opetus ja työtavat

Eheyttävässä opetuksessa käsitellään eri sisältöalueita samanaikaisesti. Käsiteltävä aihe johdetaan yhdessä lapsen arkielämästä, kokemuksista ja kiinnostuksen kohteista. Sisältöalueet ovat opettajan työvälineitä toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Esiopetuksessa korostuu itse oppimisprosessi. Opetus tapahtuu monella tasolla ja eri keinoja käyttäen samanaikaisesti. Näin voidaan auttaa lasta löytämään oma tapa oppia ja suunnistaa kohti tietoa. Lapsen ja ryhmän tarpeista johdetut tavoitteet vaikuttavat siihen, kuinka sisältöalueita kulloinkin painotetaan.

Aiheita käsitellään projekteissa, jotka saattavat kestää hyvinkin pitkään, jopa vuosia. Ne syntyvät, kasvavat ja versoilevat. Projekti saattaa uinuakin ja herätä taas yhtäkkiä henkiin. Tällainen työskentelytapa, oppimisprosessi, edellyttää onnistuakseen aikaa ja rauhaa ja mahdollisuutta asettua kuuntelemaan lasta.

Esimerkki eheyttävästä opetuksesta toiminnassamme on ”kotiseutu projektimme”. Lähtökohtana oli lapsen arkiympäristöön tutustumineen, taito suunnistaa siinä, tuntea se omakseen ja suhteen luominen omaan kotiseutuun. Lähiympäristössä vaeltelu paljasti meille vähitellen alueen historian. Lapset asettuivat nurmettuneille asuinsijoille ja leikkivät ne omikseen, herättivät henkiin asukkaat ja ottivat käyttöön hylätyt tarvekalut. Näin syntyi kotiseutunäytelmien sarja.

Näytelmän keskeinen tapahtumapaikka on ”puukoulu”, jonka oppilaita päiväkotilapset ovat. Puukoulu sijaitsee täällä vielä 60-luvun alussa. Lapsilla ja aikuisilla on omat näytelmäroolinsa. Keskeisiä henkilöitä lasten lisäksi ovat tietysti opettajat, poliisi, kauppias, monen lapsen äiti rouva Rökköläinen jne. Lisäksi mukana on ollut vanhempia omissa rooleissaan ja myös muita

yhteistyötahoja. Projekti on mahdollistanut vapaan liikkumisen ajassa, historiassa elämisen. Sen tapahtumia on improvisoiden näytelty, lasten tarinoita on kirjattu ylös, niitä on kuvitettu, valokuvattu ja videoitu. Näytelmässä on mm. valmistettu viiliä ja opeteltu syömään talkkunaa, leivottu ja syöty eväsleipiä voipaperikääröstä. Olemme myös saaneet maistaa kalanmaksaöljyä ja opetelleet jakamaan vähästä ja iloitsemaan pienistä asioista

Aiheen ympärille on valmisteltu lukuisia tapahtumia: juhlia, merkkipäiviä, kansanhihtotapahtumia jne. Alkujaan vuoden projektiksi suunniteltu aihe on elänyt nyt kuusi vuotta. Sen laitto alulle lapsi, joka juoksi metsästä jalassaan pohjaton, yksinäinen miehenkenkä. Lapsi huusi: "Katsokaa mitä löysin". Kenkä sai nimekseen Viksteenin kadonnut pyhäkenkä, pyhä, koska se oli ja on yhä merkityksellinen kenkä. Lasten kertomista tarinoista ja kuvista on julkaistu myös kirja vuonna 2000. Tämän aiheen ympärillä olemme opetelleet historiaa, luonnontieteitä, lukemista, kirjoittamista, matematiikkaa, etiikkaa ja katsomusaineita, musiikkia, terveysoppia, liikuntaa puhumattakaan draamasta ja muista taide- ja kädentaito aineista.

Leikki

Kun esiopetusikäiset ovat parhaassa leikki-iässä, tärkein metodimme on lasten omaehtoinen leikki.

Esiopetuskirjat

Kun päiväkotimme esiopetus ei pohjautu valmiisiin oppikirjoihin, pidämme huolen siitä että lasten omia viikkoja varten on riittävästi hyvää paperia ja kirjoitus- ja piirustusvälineitä. Lisäksi hankimme taloon laadukasta lastenkirjallisuutta.

Tärkeä tavoite esiopetusvuodelle

Useana vuonna olemme kirjanneet vuotuisiksi esiopetustavoitteiksemme lasten kielellisen tietoisuuden kehittämisen. Siksi retkeilemme erilaisissa ympäristöissä, tutkimme monenlaisia asioita , projektimme etenevät omia polkujaan . Lisäksi luemme lapsille laadukasta kirjallisuutta.

Sisällöt ja keskeiset tavoitteet; Esimerkkejä

Esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa toimitaan eheyttävän opetuksen periaatteiden mukaan. Kasvatuksen ja opetuksen sisältöalueet olemme jaotelleet siten, että jaottelu parhaalla mahdollisella tavalla kuvastaa tapaamme ajatella ja toimia.

Ajattelun taitoihin olemme sisällyttäneet ympäristön ja luonnon, etiikan ja katsomuksen ja matematiikan. Kieli ja vuorovaikutus sekä taide ja kulttuuri ovat omina sisältöalueinaan, vaikka nekin kuuluvat kiinteästi ajatteluun ja sen kehittämiseen.

Osallistumistodistus

Osallistumistodistus suunnitellaan ja toteutetaan joka kevät uudelleen. Se sisältää jonkin lapselle ja ryhmälle tärkeän asian. Se voi olla eräänlainen merkityksellinen elämän eväs”, joskus merkillinenkin.

YHTEISTYÖ

Leikkipuisto Herttoniemen kanssa teemme paljon yhteistyötä. Järjestämme yhteisiä juhlia ja tapahtumia. Herttoniemen seurakunta on myös mukana. Seurakunnan järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumme vanhempien suostumuksella. Me käytämme seurakunnan liikuntatiloja kaksi kertaa viikossa koko toimintavuoden ajan.

Esiopetusikäiset kuuluvat oppilashuollon piiriin. Alkusyksystä päiväkodissamme järjestetään startti-käynti, jossa keskustellaan oppimisympäristön suunnittelusta ja kartoitetaan esiopetusikäisten oppilashuollollisia tarpeita. Kokoontumisessa ovat läsnä kiertävä erityislastentarhanopettaja, päiväkotimme esiopetusryhmien lastentarhanopettajat, päiväkodin johtaja, neuvolasta terveydenhoitaja sekä lastensuojelun työntekijä . Alueellinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa.

Yhteistyömme Herttoniemen ja Siilitien ala-asteiden kanssa pohjautuu Herttoniemen alueen esi- ja alkuopetuksen yhteistoimintasuunnitelmaan. Syksyisin ja keväisin järjestämme lähialueen päiväkotien, koulujen ja seurakunnan kanssa kokouksen. Kokouksissa sovitaan yhteistyöstä ja tehdään suunnitelmia sen toteuttamisesta ja jaetaan tietoa toiminnastamme. Keväisin on järjestetty kaksi kouluuntutustumispäivää, jolloin

esiopetusikäiset lapset ovat saaneet tutustua tulevaan koululuokkaansa. Päiväkoteihin on tällöin tullut vastaavasti kuudesluokkalaisia ”työharjoitteluun”.

Esiopetusvuoden puolivälissä alueellinen erityisopettaja ja kiertävä erityslastentarhanopettaja kiertävät kartoittamassa esiopetusikäisten tiedollisia ja taidollisia valmiuksia

Muita päiväkotia Herttoniemen yhteistyökumppaneita ovat puhe-, toiminta – ja fysioterapeutit, perheneuvola sekä Herttoniemen terveysaseman neuvola ja hammashoitola ja HYKS:n lasten ja nuorten sairaala.

Teemme yhteistyötä myös poliisin, pelastuslaitoksen ja HKL:n kanssa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat kirjastot ja kaupunkimme eri kulttuuritahot, joiden järjestämissä esityksissä ja tapahtumissa vierailimme.

Päiväkodissamme on ollut monenlaisia taideprojekteja yhteistyössä taiteilijoiden ja taideyhteisöjen kanssa.